

DİVÂNÜ LÛGÂTİ'T-TÛRK'TE DİL ÖĞRETİMİ BAĞLAMINDA SÖZEL KÜLTÜR ÜRÜNLERİ ARACILIĞIYLA DEĞER AKTARIMI

*Zekerya BATUR**
*Musa KAYA***

ÖZET

Divânü Lûgâti't -Türk (DLT), Türklerin sosyokültürel yaşamı hakkında derin izler taşıyan bir eserdir. Bu eserde Türklerin komşuluk ilişkilerinden, çocuk eğitime; insani değerlerden yeme içme kültürüne kadar hayatın birçok kesitini bulmak mümkündür. Bu çalışma betimsel olup tarama modelinde yapılmıştır. Eserde sosyal yaşamın en önemli unsurlardan biri olan değer kavramının veriliş biçimini tespit etmek amacıyla tarama yapılmıştır. Tarama sırasında özellikle sosyal yaşamla ilgili değerleri içeren kelime ve atasözlerine ulaşılmaya çalışılmıştır. Tespit edilen kelime ve atasözleri tasnif edilerek içerik analizine tabi tutulmuştur. Elde edilen verilere göre Türklerin komşuluktan misafirliğe, evlilikten batıl inançlara kadar birçok orijinal değeri oluşturduğu bunu da dil öğretimi sırasında sözel kültür ürünlerinde de görmenin mümkün olduğu anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: DLT, Kültür, Dil Öğretimi, Değer, Sosyal Yapı

VALUE TRANSFERRING THROUGH VERBAL CULTURAL PRODUCTIONS IN CONTEXT OF LANGUAGE EDUCATION AT DIVANU LUGATI'T-TURK

ABSTRACT

Divânü Lûgâti't -Türk(DLT) is deeply impact bearing in terms of socio-cultural life of Turks. In this piece, it is a possible to find many sections of life from neighborhood relationships to child education; from human values to eating-drinking culture. This piece is descriptive and made by scanning method. The piece (DLT) was scanned especially to determine how the concept of value which is one of the most important elements of social life is used in it. Words and proverbs especially about the social life was tried to be reached during the scanning. The detected words and proverbs were classified and then analyzed in terms of their contents According to the obtained data, we see that Turkish formed a lot of original values from neighborhood to hospitality; from marriage to superstitions and this fact is also visible in verbal cultural productions during the language education.

Key Words: DLT, Culture, Language Teaching, Value, Social Structure

* Yrd. Doç. Dr., Uşak Ü. Eğt. Fak. Türkçe Eğt. Böl. El-mek: zekeryabatur9@gmail.com

** Uşak Ü. Sosyal Bilimler Ens. Türkçe Eğt. Böl. Yüksek Lisans Öğrencisi. El-mek: musakaya69@mynet.com

Giriş

Divânü Lügâti't-Türk (DLT) , Türk dili ve kültürünün en önemli yapı taşlarından biri olarak düşünülmekte ve yazıldığı döneme ışık tutmaktadır. Bu bağlamda eser üzerinde birçok çalışma yapılmıştır¹. Eser, genel olarak bir sözlük hüviyetinde olmasına rağmen modern dil öğretim yaklaşımlarını da içinde barındırmaktadır. Eserde yazar, dilin inceliklerini öğretmek için sözel kültür ürünlerini ustalıkla işlemiştir. Bu ürünlerden özellikle kelime ve atasözlerinin etkin bir şekilde kullanıldığı görülmüştür. Kelimelerin anlamları verilirken sadece tanımla yetinilmemiş, günlük yaşamda kelimelerin kullanıldığı yerler cümleden hareketle örneklerle verilmiştir. Atasözleri de aynı yöntemle Türk kavimlerinin günlük konuşmalarından alıntılar yapılarak bu kavimlerin atasözlerini hangi anlamlarda kullandığına dikkat çekilerek örneklendirilmiştir. Dil öğretiminde dikkat çekici noktalardan biri de parça ve bütün yaklaşımından hareketle önce bütünü verilmesi daha sonra atasözünün sözcüksel anlamının verilmesidir. Eserde bu yaklaşım kullanılmış, dilin aktarımı ya da tanıtımı sırasında dil öğretiminin ve zenginliğinin sözel ve yazılı kültürü olan sözler, metinlerden hareketle verilmeye çalışılmıştır. Bu yaklaşımla, kelime öğretiminde kelimenin bağlam içerisinden hareketle verilmesinin önemi ön plana çıkarılmıştır. Bu durumun günümüzde de uygulanan dil öğretim yaklaşımlarına öncülük ettiğini söylemek mümkündür. Yazar, seçtiği sözel kültür ürünlerini kullanarak Türklerin sosyokültürel yapısını da aktarmaya çalışmıştır. Dil öğretiminde söz varlığının aracılığıyla sosyal yapı, kültür ve değerlere ilişkin bilgiler verilmiştir. DLT'nin yazılış amacına bakıldığında Türk dilinin Arapça kadar zengin olduğu noktasının ön plana çıkarılmaya çalışıldığı görülmüştür, buna bağlı olarak Türk kültürünün de Arap kültürü kadar zengin ve derin olduğuna dikkat çekilmiştir. Bunun yanında dil öğretiminin aynı zamanda bir kültür ve değer eğitimi olduğu da açıkça ortaya çıkmaktadır.

İncelenen kelime ve atasözlerine bakıldığında dil öğretiminin aslında kültür ve düşünce öğretimi olduğunun sıkça vurgulandığı görülmektedir. Dil öğretiminde ezbercilikten kurtulabilmek için daha güncel örneklerin kullanılması gerektiği birçok çalışmada vurgulanmaktadır. Bu bağlamda eserde bu yaklaşıma da başvurulduğu ve örneklerin işlevsel olmasına dikkat edildiği görülmüştür. Dil öğretiminin en önemli araçlarından biri olan kelimelerin iyi örneklerden seçilmesi eğitim ve öğretimde kalıcı öğrenmenin temel unsurlarından biri olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bunun yanında dil öğretiminde farklı kültürlere ait kelimelerin de olabileceği vurgusu yapılmıştır. Anadili ya da bir dil öğretimi beraberinde aslında kültür öğretimi de getirmektedir. Kültür öğretimi de tıpkı dil öğretimi gibi kaynağını güncel bilgilerin yanı sıra arkaik bilgilerden de alan işlevsel bir öğretim şeklidir. Kültür öğretimi, bireyin ait olduğu toplumu anlaması, o topluma ait değer yapı/yargı ve normlarını kabul etmesidir. Bunun yanında bu öğretimin başarısı, bireyin ancak ve ancak o toplumun içinde bulunan motiflerden olan yazılı ve sözel verimleri anlaması ve bunları içselleştirilmesiyle birlikte sosyal yapıya ait olan değerleri de alımlamasına bağlıdır (Egri ve Ralston 2004: 210). Bu bağlamda dil öğretiminin kültür ve değer eğitimi için önemli bir rol üstlendiğini söylemek mümkündür.

¹Kara 2009: 504; Toprak 2003: 79; Korkmaz,1999: 470; Özkırmı 1972: 87; Gencan 1972: 192; Musabaev 1972: 110; Nalbant 253; Düzgün 2007: 201; Kaya 2002: 39; Bayat 2007: 3; Gömeç 2002: 20; İnan 1970; Toker 2010: 57; Karaslar 2010: 508; İnyet 2007: 1171; Aydoğdu 2009: 56; Özbay ve Melanhoğlu 2008: 50; Bozkaplan 2007: 110; Aksan 2008: 7; Günşen 2007: 243; Amanoğlu 2000: 5; Kononov 1978: 181; Yaylagül 2010: 116; Yaylagül 2006: 77; Yaylagül 2009: 690; Köksel 2009: 263; Argunşah ve Güner 2008: 1; Korkmaz1995: 244; Günşen 2008: 242; Korkmaz 1972: 3; Caferoğlu 1972: 22; Olgun 1972: 81; Dilâçar 1972: 20; Sezer 1982: 377; Gencan 1972: 304; İleri 2007: 542; Bilge 1987: 182; Çağatay 1972: 53; Ercilasun 1995: 449; Şen 2001: 268; İlaydın 1972: 96; Kurgan 1972: 60; Gökyay 1972: 56; Kocagöz 1972: 319; İnan 1953: 80; Gencan 1972: 27; Kelly 1972: 104; Sev 2004: 497; Kabataş 2002: 642; Sakaoğlu 1991: 97; Eraslan 1991: 113; Banguoğlu 1958: 87; Banguoğlu 1959: 1; Banguoğlu 1960: 23; Nurmuhammedov 2003: 129; Türkay 1981: 39

Değerlerin verilmesinde açık bir programın uygulanması mümkün değildir (Altun 2003: 10). Değerler genellikle örtük hedefler ya da amaçlar kapsamında kazandırılmaya çalışılan sosyal normlar olarak görülmektedir. İnsanlar yaşadığı topluma ya da sosyal yapıya ilişkin normları öğrenirken sadece bir kaynaktan beslenmemektedir. Bazen bir düğün bazen bir cenaze töreni bazen bir tartışma bazen de bir atasözü, değeri aktarmada rol oynayabilmektedir. Değerlerin kökleri derinden gelen ve geleceğe doğru çeşitli unsurlarla dilden dile geçmeye devam eden bir süreci kapsamaktadır. Bir millete ait maddi ve manevi kültür ürünleri dil sayesinde gerçekleşmektedir. Kültürün en önemli ürünlerinden biri yazılı ürünlerdir. Bu ürünler arasında DLT adlı eser önemli bir yer tutmaktadır.

DLT sadece bir sözlük değildir, bu eserde dil öğretimi esas alınarak topluma ait yazılı ve sözel kültürün ürünleriyle hem kültür hem de değer aktarımı yapılmıştır. Değerler bir toplumun en özgün halini sergileyen birer unsur olarak değerlendirilmektedir (Coşkun vd. 2009: 324). Bir toplumun güzel çirkin, doğru yanlış, haklı haksız, iyi kötü, sevgi, dostluk, erdemlilik, inanç, komşuluk, misafirlik gibi kavramlara olan bakışı o toplumun düşünce yapısını ve olay ve olgulara yüklediği anlamları buna bağlı olarak değerlerin oluşum çerçevesini yansıtmaktadır (Argandona 2003: 16). Değer, bir toplumun sosyal yapısı ile geleneğin getirdiği ve yüklediği anlama göre şekillenmektedir. Birey de bu sürece ayak uydurmak zorunda kalmaktadır (Fritzsche ve Oz 2007: 342). Bu şekillenme kalıcı değil, zamanla değişebilmektedir. Bu değişim DLT'de olduğu gibi günümüzde de görülmektedir.

Değer eğitimi aslında yaşam eğitimi olup birini diğerinden ayıran orijinal bir kültürlenme sürecidir (Hitlin ve Piliavin 2004:361). Bu eğitimi tam anlamıyla alan bir bireyin sosyal yaşamda kendine olan öz güveni artar ve birey ait olduğu milletin değer yargılarına göre yaşamayı ve mutlu olmayı başarabilir. Bir başka ifade ile değer eğitimi, bireyin diğer insanlarla bir arada yaşamayı (Burchielli 2006: 138) ve yaşama ait ortak paydaları buluşturması demektir (Dökmen 2000: 280).

Birey sosyal yapıya ait değerleri tek yönlü olarak öğrenmemektedir. Bunun yanında atasözleri, deyimler, bilmeceler ve çeşitli söz öbekleri de değerlerin öğretilmesine katkıda bulunmaktadır. Topluma ait bu varlıkları aktarmada özellikle edebiyat ürünleri etkin bir görev üstlenmiştir. Dil ve edebiyat aracılığıyla yaşama ait değerlerin aktarılmasında ve öğretilmesinde, temel duygu ve düşüncelerin nesilden nesile aktarılmasında birincil görev almış durumdadır. Geçmişte yazılan ve dile kaynaklık eden her eser bu bağlamda önem arz etmektedir.

1. Divânü Lûgâti't-Türk'te Dil Öğretimi Bağlamında Sözel Kültür Ürünleri Aracılığıyla Değer Aktarımına İlişkin Örnek ve Yorumlar

Aşağıda DLT'de geçen sosyal değerlerle ilgili seçilen kelime ve atasözleri çeşitli başlıklar altında verilmiştir:

1.1. Sosyal Bir Değer Olarak Düğün ve Evliliğe Ait Gelenek ve Görenekler

Değerler, bir toplumun sosyoekonomik ve kültürel yapısına, davranış ve tutumlarına çizilen çerçeveye anlam kazandırmaktadır (Özensel 2003: 218). Bir toplumun en rahat bir şekilde davranışlarını sergilediği ortamlar düğünlerdir. DLT'de Türk kültürünün en renkli unsurlarını barındıran evlilik ve ona ait birtakım bilgileri içeren kelimeler aşağıda sıralanmıştır. Bununla birlikte günümüzde olmayan birtakım uygulamalar veya farklı yörelerde yaşayan bazı gelenek ve görenekler de eserde takip edilebilir.

Bıçış: Düğünlerde ya da soyluların tertiplelediği şölenlerde konuklara verilen işlemeli bir ipek kumaş parçası (DLT, C.I, 2006: 336).

Eget: Gerdek gecesi geline hizmet için yollanan genç kız (DLT, C.I, 2006: 51).

Mundaru: İpekli kumaşlarla süslenmiş düğün odası (DLT, C.I, 2006: 352).

Kalınğ: Başlık parası (DLT, C.III, 2006: 371,372).

Sawçı: Gelin ile güveyin aileleri arasında gidip gelen, haber taşıyan kimse (DLT, C.III, 2006: 154, 441).

Sep: Gelinin çeyizi (DLT, C.I, 2006: 319).

Yöweç: Gelinin çeyizi için akrabaların verdiği armağanlar (DLT, 2006).

İnsanlar birbirilerini mutlu etmek ve kalıcı dostluk kurabilmek için her dönemde bir çaba içinde olmuşlardır. Bu çabanın da en dikkat çekici örneği hediyeleşmektir. Bunun yanında kız alıp verme de bu özelliği taçlandıran bir nokta olarak göze çarpmaktadır. Evlilik sırasında yapılan her davranış, sosyal yapıya ait değerlerin somutlaştırılmasına yardımcı olmaktadır. Özellikle Türk milletine ait olan bu değer, hemen hemen her dönemde yaşandığına dair çarpıcı örnekleri eserde bulmak mümkündür.

1.2. Sosyalleşme Sürecini Sağlayan Bir Değer Olarak Geleneksel Oyunlar ve Çocuk Oyunları

Sosyalleşme, bireyin yaşama uyum sürecidir. Bu süreçte, birey çevresinde olup biten olay ve olgulara daha farklı bir gözle bakmaya başlar (Kağıtçıbaşı 1988: 16; Clausen 1968: 4). Edinilen bu deneyimler bireyin sosyal yapıya ait değerleri öğrenmesine yardımcı olmaktadır. Bu bağlamda sosyalleşme bir kültür ve değer aktarımı sürecidir. Özellikle çocukların yaşama hazırlanmasını ve değerleri öğrenmesini sağlayan en önemli unsurlardan biri de oyunlardır. DLT'deki incelenen sözel kültür verimlerinin sosyalleşme sürecine olumlu katkıda bulunduğu düşünülmektedir. Çocuklar oyunlar sayesinde oyuncuğunu paylaşmak, başkasıyla anlaşmak ve kendi haklarını gözetmek gibi temel değerleri daha kolay öğrenebilmektedir. Eserde özellikle çocuk oyunlarının çokluğu, çeşitliliği ve kendine has oluşu dikkat çekmektedir. Burada bu oyunlardan bazıları verilmiştir.

Bandal: (...) Ağaçtan kürek kemiği biçiminde çıkıntı yapan parça. Çocuklar bu parçayı söker, yakar ve gece yanan köze vurarak cirit benzeri oyun oynar (DLT, C.I, 2006: 482).

Büdik: Oynayış, zıplayış (DLT, C.I, 2006: 412).

Etiç: Çocukların ceviz oyununda hedef olarak kullandıkları çukur (DLT, C.I, 2006: 53).

Etiçlik: Ceviz oyununda hedef olarak kullanılan çukurun açıldığı yer.

Köçürme: Köçürme oyunu, bir çeşit oyun. Yere dört çizgi çizilir ve kale yapılır; sonra on çizgi daha çizilerek kapılar meydana getirilir. Fındık ya da benzer şeyler yuvarlanarak oyun oynanır (DLT, C.I, 2006: 491).

Ötüş: Bir çocuk oyunu (DLT, C.I, 2006: 60).

Çocuk, bir toplumun geleceğini temsil eden bir varlıktır. Bu varlığın sosyal yapıdaki değeri, çocuklara biçilen rol ve eğitimiyle bağlantılıdır. Çocukların oynadıkları oyunlar, çocuğun yaşama hazırlanmasını sağlarken aynı zamanda topluma ait değerleri de içselleştirilmelerine yardımcı olmaktadır. Çocuk oyunları, sözel kültürün özelliklerini yapısında barındıran folklorik motiflerdir. Motifler değerlerin dokusunu oluşturan unsurlardır. DLT incelendiğinde çocukların sosyal yapıya ait değerleri yaşayarak öğrendiği görülmektedir. Bu yaklaşım oyun uygulama yöntemiyle sosyal normların kazandırılmaya çalışıldığı belirlenmiştir.

1.3. Sosyal Bir Değer Olarak İnançlar

Değerler yaşamın bütün alanlarında etkinliğini ve varlığını hissettiren bir kurumdur. Bu kurum sosyal yapıyı doğrudan etkileme gücüne sahiptir. Bu anlamda maddi ve manevi tüm kültür

ürünleri buna bağlı olarak şekillenmektedir (Iheduru 2006: 228; Burroughs 2002: 366; Schwartz 2005: 39; Kennedy vd., 2004: 290; Alas vd., 2006: 270). Ahlak da bu anlamda şekillenici ve yaşamı düzenleyici yönü olan bir kurumdur (Güngör 1995: 20). Bir ilaha veya herhangi bir şeye inanmak insan tabiatının bir gereği veya bir ihtiyacı olarak açıklanmaktadır. İslam'dan önce ve İslamiyet ile birlikte yaşayan birtakım inanışlar halen varlığını devam ettirmektedir. Tabiatın daha hâkim bir güç olduğu o dönemlerde izah edilemeyen pek çok şey bir inanç manzumesinin en sağlam temelini oluşturmakta ve insanlar bazı doğa olay ya da olgularına anlam yüklemektedir. Eserde din dışı bazı batıl inanışların olduğu göze çarpmaktadır:

Abaçı: umacı, çocukları korkutmak için *abaçı keldi*, denir (DLT, C.I, 2006:136).

Arwadi: *qam arwiş arwadi*: Şaman [kam] büyü yaptı (DLT, C.I, 2006:283).

Arwaşdi: *qamlar kamug arwaşdi*: Şamanlar [kamlar] büyü sözler mırıldandı. Kem gözlere karşı okunan büyü sözler için de bu sözcük kullanılır (DLT, C.I, 2006:236).

Barak: Tüylü bir köpek. Türk inanışlarına göre akbaba çok çok yaşlandığında iki yumurta yumurtlar ve kuluçkaya yatar. Yumurtaların birinden **baraq** denilen bu köpek çıkar. Bu en hızlı koşan ve avda en güvenilir olan köpek türüdür. Diğer yumurtadan ise bir civciv çıkar; bu akbabanın en son yavrusudur (DLT, C.I, 2006:377).

Bars: Türk takviminin on iki yılından biridir. Kaşgarlı Mahmut bu maddede Türklerin bir takvim oluşturmasının sebebini ifade ettikten sonra Türklerin her yıl için ne gibi beklentilerinin olduğunu açıklar: “Türkler bu yılların her birinde bir hikmet olduğuna inanır ve her biriyle ilgili kehanette bulunur. Örneğin ud yılı geldiğinde savaşlar çoğalacaktır, çünkü öküzler birbiriyle vuruşup toslaşır. Taqagu yılında yiyecek çok olur, ancak insanlar arasında karışıklık çıkar. Çünkü tavuğun yemi tahıl tanesidir, ama [taneyi bulabilmek için] her yanı eşeler ve birbirine karıştırır...” (DLT, C.I, 2006:344,346).

Bokuk: Guatr olarak verilen bu kelimenin açıklanmasından sonra bu konuyla ilgili bir bilgi verilir: Fergana ve Şıqni bölgelerinde bu hastalık yaygındır. Sebebi sorulduğunda şöyle cevap verirler: “Bizim atalarımız geveze kâfirlermiş. Allah'ın Muhammed Peygamberi'nin (Allah'ın salât ve selamı üzerine olsun) sahabeti bir gün onlara akın etmiş. Atalarımız da onlar üzerine gür sesleriyle çığlıklar atarak ve haykırarak bir gece baskını yapmışlar ve Müslümanlar bu sesler nedeniyle bozguna uğramış. Haberler Hazreti Ömer'e (Allah ondan razı olsun) ulaşmış. Mukaddes kişi onlara ilenmiş ve boğazlarında bu kusur oluşmuş.”

Böke: Ejderha, büyük yılan. Burada Gazi Arslan Tegin'in kâfirlerle yaptığı savaşta peygamber efendimizin yardıma gelmesi anlatır.

Çakır: Mavi. Burada örnek olarak verilen atasözünde atın mavi gözlü olanının makbul olmadığından bahsedilir (DLT, C.I, 2006:363).

Egit: Nazar değmesinden ve kem gözlerden sakınmak için bebeklerin yüzüne sürülen bir ilaç. Bazı şifalı otlar ve benzer şeylerin safranla karıştırılmasıyla yapılır (DLT, C.I, 2006:172).

Eligti: Adet gören veya lohusa kadınların ya da dinen kirlenmiş (cenabet) kimselerin bakışının nazarıyla bozulan herhangi bir şeyi anlatmak için de bu sözcük kullanılır

Emçi: Büyücü hekim (DLT, C.I, 2006: 36).

Isrıq: Göz değmesi veya nazara maruz kalan çocuğu iyileştirmek için söylenen bir sözcük. Mağdurun yüzüne tütsü tutularak *ısrıq ısrıq*: ey cin ısırılmış ol, denir (DLT, C.I, 2006:99).

Örtendi: Yandı. Türkler güneş batarken bulutların oluşturduğu kızılığışı iyiye işaret olarak sayarlar. Bir atasözünde de bulutlar geceleyin kızıla dönerse bir kadının erkek doğuracağına, şafak

Turkish Studies

vakti bulutlar alev gibiyse bu da düşmanın baskın yaptığına işaret olarak görülür (DLT, C.I, 2006:251).

Üşgürdi: *Üs üşkirse ölür:* Akbaba birinin yüzüne karşı çığlık atarsa bu, o kişinin öleceğine ilişkin bir işarettir (DLT, C.I, 2006:228).

Yat: Yağmur ya da rüzgâr getirmek için taşlarla yapılan kamlık (DLT, C.III, 2006:3,159).

Yatlattı: Kamların yağmur yağdırması veya rüzgâr estirmesi inancı vardır (DLT, C.III, 2006:307, 308, 355).

Eserde yer alan sözel kültür ürünlerine bakıldığında bugün olduğu gibi geçmişte de insanların doğadaki varlıklara çeşitli anlamlar yükledikleri görülmektedir. Bu yaklaşımlar yanlış da olsa zamanla insanların ortak değerleri haline gelmiş ve sosyal yaşamı düzenleyen birer norm olarak yer bulmuştur.

1.4. Düzenleyici Bir Değer Olarak Devlet ve Sosyal Yaşam

Bireyin yaşama hazırlanmasını sağlayan en önemli unsurlardan biri de sosyal normlardır (Morgan vd.1979: 163). Bu normlar kimi zaman devlet kimi zaman da herhangi bir yazılı geçerliliği olmayan sözel değerlerdir.

Bu bölümde Türk milletinin içtimai hayatının çeşitli yönleri hakkında bilgi veren Kaşgarlı, bazen kelimelerin anlamlarını bazen de kelimeleri örneklendirirken çok kıymetli bilgiler vermektedir. Verilen her örnek ve yapılan her açıklama yaşanan dönem hakkında çok geniş bir bilgi birikimi sunmaktadır. Bunlardan bazıları aşağıda verilmiştir:

Armağan: Başarılı bir seferden dönen birisinin yakınlarına verdiği hediye, ödül (DLT, C.I, 2006:140).

Aşadı: *er aş aşadı:* Adam yemek yedi. Haqani Türkleri bu sözcüğü soylular için kullanır; diğer Türkler ayırım yapmaksızın herkes için bu sözcüğü sarf eder ve bu kullanım kural uyarıcadır (DLT, C.III, 2006:253).

Basan: Ölünün cesedi gömüldükten sonra onun adına verilen yemek. Buradan hareketle *yog basan* denir (DLT, C.I, 2006:398,399).

Belek: Bir yolcunun akrabalarına getirdiği armağan. Bir yerden başka bir yere yollanan armağanlar da böyle adlandırılır (DLT, C.I, 2006:385,408).

Lüçnüt: Köylülerin harman zamanı birbirleriyle yardımlaşmalarıdır (DLT, C.I, 2006:451)

Öge: Akıllı olgun ve görmüş geçirmiş, halkın arasından bir adama verilen unvandır. Aynı zamanda böyle kişilere değer verilmesi ve saygı duyulması gerektiği bir olayla (Zülkarneyn ile Türklerin yaptıkları savaş) dile getirilir (DLT, C.I, 2006:11,48,90,310,356).

Qadın: Kayın, evlilik sonucu edinilen akrabalar. Bir atasözünde de evlenen erkeğin eşinin akrabalarına saygı duyması gerektiği anlatılır.

Sogdıç: Kışın halk arasında sırayla düzenlenen bir ziyafetin adı.

Sökmen: Savaşçılara verilen, saygı belirten bir unvan (DLT, C.I, 2006:444).

Ulugladı: *Ulugni uluglasa qut bulur:* Biri yaşından dolayı yaşlıya saygı gösterse kut sahibi olur. Yaşlılara hürmet göstermenin fazileti anlatılır (DLT, C.I, 2006:304).

Xumarı: Ölen bir kişinin malından bir kısmının Hakan'a hediye olarak ayrılmasına denir ki Türklerde bir gelenektir.

Turkish Studies

Yaradı: Temenni sözü olarak Oğuzlar “yol yarasin” yol uğurlu gelsin, derler (DLT, C.II, 2006: 87).

Biste: Ticari hayata ilişkin bir gelenek hakkında bilgi verilir (DLT, C.III, 2006:71).

Bıruq: Hakanın maiyetindeki soyluların toplumsal mevkilerini belirleyen kimse.

Boy: Bu maddede birbirleriyle karşılaşan insanların birbirlerini selamladıktan sonra “*boy kim?*” diye selamlamaları ve boylarını öğrendikten sonraki tavırları ele alınır (DLT, C.I-II-III, 2006:237-209-141).

Büt: Soylu birinin yolladığı armağanı getiren kişiye verilen bahşiş. Eğer söz konusu armağan bir atsa, armağanı alan kişi atın seyisine bir para ya da koyun verir ve bu koyun *büt* olarak adlandırılır.

Çawuş: Savaşta birliklerin düzen içinde durmasını sağlayan ve onların gereksiz şiddet uygulamalarını önleyen yönetici (DLT, C.I, 2006: 368).

Çermetti: Ördürmek anlamına gelir ve yiğit savaşçıların atlarının kuyruklarını ipekle ördürmelerinin bir yiğitlik alameti olduğunu ifade ediyor (DLT, C.II, 2006:349).

Çowı: Hoten yönetim töresince hakandan iki seviye aşağıda bulunan kimselere verilen bir unvan. Diğer Türklerin de benzer bir yönetim töresi vardır.

Kenç liyü: Hakanların şölenleri ya da bayramlarda kurulan, herkesin gönlünce, yağmalarca- sına yemek yediği bir sofradır. Bu sofraya oldukça uzundur, neredeyse otuz arşındır (DLT, C.III, 2006:438).

Kökyuk: Köy şeflerine ve Türkmen büyüklerine verilen, saygı belirten unvan (DLT, C.III, 2006:133).

Orıldı: Biçildi. Bu maddeye örnek olarak birkaç dize verilmiştir; fakat bu kelimenin geçtiği dize yerine ele alınan konuyu örneklendiren dize verildi:

Qarvı çuvaç kuruldı

Han çadırı kurulduğunda [Türklerin hakanlarına özgü ipekten yapılmış bir çadır, bunu n altında hakanlar yaz sığınağında gölgeye kavuşur; kışın yağmurdan ve kardan korunur.] (DLT, C.I, 2006:194,195).

Kızgut: İbretlik ceza, biri suç işlediğinde ona herkesin gözü önünde ceza verilir ki diğerleri de ibret alsın ve suç işlenmesin (DLT, C.I, 2006:451).

Konukluk: Konukevi (DLT, C.I, 2006:274,504).

Tanguk: 1- Sefere ya da benzer bir akına çıkan Hakan'a takdim edilen, süslü ipek kumaşlar ya da yiyeceklerden oluşan armağana verilen ad (DLT, C.III, 2006: 365). 2- Çevgen oyununda bir sayı kaydeden kimseye verilen ipek kumaş parçası (DLT, C.III, 2006:365).

Ugur: Yolcu uğurlanırken “*yol ugur bolsun*” denilir: Yolun uğurlu olsun anlamına gelir ki yola çıkana iyi dilekleri ve duayı ifade eder.

Yugruş: Türklerde halkın arasından gelip de vezirlik makamına yükselen bir adama verilen ad. Bu işe yatkın ya da geniş bir yandaş kitlesine sahip de olsa atlı bir savaşçıya [süvariye] ya da benzerlerine bu unvan verilmez. Bu makam Hakandan bir seviye aşağıdadır. Yağmurda, karda ve sıcakta başı üzre kurulan kara ipekten bir çadır[güneşlik, kubbe] kendisine verilir (DLT, C.III, 2006:41).

Türklerde ordu, millet ve halk tarih boyunca birlikte anılır olmuştur. Millet denilince devlet, devlet denilince millet akla gelmiştir. Devlet, toplumun sahip olduğu değer yargılarını yapısında barındıran bir kurum olarak görülmüştür. Bu dönemde sosyal yaşama ait hemen hemen her unsur ya da sosyal norm aynı zamanda devletin katmanlarında yerini bulmuştur.

1.5. Maddî Kültür Değeri Olarak Yiyecek, Giyecek ve Eşyalar

Kaşgarlı Mahmud, eserinde kültürün maddi yönünü oluşturan unsurlarla ilgili bilgi vermiş, göçebe bir toplum olarak yeni yeni yerleşik hayata geçen Türk milletinin kısa zamanda çok zengin bir yerleşik sosyal kültürü oluşturduklarını gözler önüne sermiştir. Bu durum Türk milletinin üretkenliğini ve değişen şartlara nasıl uyum sağladığını da göstermiştir. Yiyecek, giyecek ve kullanılan diğer eşyaların çeşitliliği asırlar öncesindeki günlük yaşamın renkliliğini de göstermektedir. Maddi kültürde yer alan bu kültürel öğeler, Türklerin tüketim değerini ortaya koymasından dikkate değer bir nokta olarak değerlendirilmektedir. Eserde yer alan bu değerlere ait bazı örnekler verilmiştir:

Basıdı: *ol manga uyma basıdı:* O çizme yapmaya yarayan Türkmen keçesini basmakta bana yardım etti (DLT, C.II, 2006: 100).

Buldunı: İçine kuru ya da yaş üzüm konan tatlı (Kençek lehçesi). (DLT, C.II, 2006: 492).

Buxsı: Bir yemek adı. Bu yemeğin yapılışı anlatılır (DLT, C.I, 2006:445).

Büküm etük: Kadınların giydiği çizme (DLT, C.I, 2006:195).

Büt: Soyluların oğullarının ya da kızlarının perçemlerine takılan büyük ve değerli bir türkuvaza verilen ad.

Çançu: Şehriye hamuru açmada kullanılan oklava (DLT, C.I, 2006:417).

Çanak: Tuzluk ya da tuzluğa benzer ağaçtan oyulmuş kap (DLT, C.I-III, 2006:84-32).

Çekrek kapa: Tek kat yünden yapılan ince bir kaftan; köleler tarafından giyilir (DLT, C.I, 2006:477).

Çıg: Göçebelerin çadırlarının içini bölümlere ayırmak için kullandıkları sazdan yapılmış bir perde. Bu kelime aynı zamanda Türk arşını anlamına da gelir (DLT, C.III, 2006:128).

Çigin: Altın işlemeli, süslü bir kumaş dikme üslûbu.

Çowlı: Tutmaç süzgeci. Bir tür mutfak gereci (DLT, C.III, 2006:442).

Çögen: Çevgen oyununda kullanılan değnek (DLT, C.I, 2006:187,223,242,402).

Çömçe: Kepçe (DLT, C.I, 2006:417).

Çukmın: Çömleğin içinde buharla pişirilen küçük yuvarlak ekmek. Bu en faydalı ve besleyici ekmek çeşididir (DLT, C.I, 2006:444).

Didek: Tahtirevan perdesi. Gelin, bir yerden bir yere giderken yabancıların görmemesi için bu örtünün arkasına gizlenir (DLT, C.I, 2006:408).

Didim: Gerdek gecesi gelinin giydiği taç (DLT, C.I, 2006:397).

Eşük: Bir bey ya da hakan öldüğü zaman ona duyulan saygının bir işareti olarak mezarının üzerine örtülmesi için yollanan işlemeli kumaşa verilen ad. Bu kumaşlar daha sonra fakirler arasında paylaşılır (DLT, C.I, 2006:14-72).

İzlik: Deve postundan yapılan Türk çarığı (DLT, C.I, 2006:104).

Turkish Studies

- Kedük:** Keçeden yapılmış başlık (DLT, C.I, 2006:390).
- Kedhgü:** Giyilen nesne (DLT, C.I, 2006:322).
- Kewşeng:** Harman temizlendikten sonra tahılın yığılmasına yardım eden kişiye verilen yemek cinsinden armağan.
- Kömeç:** Küllerin içine gömülerek pişirilen yassı ekmek (DLT, C.I, 2006:12,360).
- Közmen:** Közde pişirilen ekmek. (DLT, C.I-II, 2006:444, 27).
- Kafgar:** Behraman ipeği [beyreman ya da behrem de denilen bu kumaş ince ipekten işlenmiş ve çiçeklerle renklendirilmiştir, Türkistan'da dokunur] (DLT, C.III, 2006:438).
- Kagurgan:** Yağla yoğrulan ve tandırda pişirilen bir ekmek çeşidi (DLT, C.II, 2006:81).
- Kagut:** Darıdan yapılan bir yemeğin adı (DLT, C.I-III 2006:406,163).
- Kara etmek:** Bir tür ekmek (C.III, 2006:222).
- Kars:** Devetüyü ve koyun yününden yapılan kaftan (DLT, C.I, 2006:348).
- Kasuk:** Su tulumuna benzeyen, at derisinden yapılmış, içine süt ya da kırmızı konan bir nesne (DLT, C.I, 2006:382).
- Kuturma bürk:** Önünde ve arkasında iki kanat bulunan başlık (DLT, C.I, 2006: 490).
- Kuyma:** Bir tür yağlı ekmek. (DLT, C.III, 2006:174).
- Sarmaçuk:** Hastalara verilen bir tür şehriye yemeği (DLT, C.I, 2006:527).
- Sımsımrak:** Güveçte yapılan bir yemek çeşidi (DLT, C.III, 2006:136).
- Sırdı:** Ol kidiz sırdı: O, keçeyi Türkmenlerin yaptığı gibi sık dikişle dikti- bu keçeden çadır örtüsü ya da göç sırasında yüklerin örtüldüğü örtüler yapılırdı (DLT, C.III, 2006:262).
- Suma:** Şerbet hamurunda kullanılan arpa (DLT, C.III, 2006:234).
- Süzme:** Çökelek, lor peyniri (DLT, C.I, 2006: 433).
- Tuş:** Kemer kayışlarının ucuna takılan altın ya da gümüşten yapılmış toka (DLT, C.III, 2006: 125).
- Tutmaç:** İyi bilinen Türk yemeklerinden biridir. Yemeğin ortaya çıkışıyla ilgili bir olay da verilmiştir (DLT, C.I,-II-III, 2006:452, 233, 119).
- Tuzgu:** Gelip geçerken uğrayan bir hısımdır ya da tanıdığa sunulan yiyecek cinsinden armağan (DLT, C.I, 2006:424).
- Uwa:** Pirinçle yapılan serinletici olarak tüketilen bir tür yemek adı (DLT, C.I, 2006:90).
- Üstem:** Eyer kayışlarına ya da kemer tokalarına işlenen altın veya gümüş [kakma] (DLT, C.I, 2006:107).
- Ütü:** Ütü (DLT, C.I, 2006:68).
- Yatuk:** İki tür iplikten dokunan yünlülük bir kumaş (DLT, C.III, 2006:14).
- Yörgemeç:** Etrafına ince bir bağirsak dolanarak yuvarlatılan işkembe; bu daha sonra kızartılarak yenir (DLT, C.III, 2006: 55).
- Bir toplumun yerleşik değerlere sahip olduğunu gösteren en önemli unsurlardan biri de yeme ve giyme üzerine söylenmiş sözlerdir. Özellikle yapılan yemek çeşitlerine bakıldığında o

dönemde bile Türklerin çok zengin bir mutfak kültürüne sahip olduğu görülmektedir. Örneğin temel gıdalardan biri olan sadece ekmeğin bile birkaç farklı tarifi ve adlandırılmasının yapılması Türk milletinin kültürel zenginliğinin bir delili olarak sunmak yeterlidir. Giyimde de kendi içinde insanlar arasında sosyal statü açısından farklı derecelendirmelere tabi tutulması dikkat çekici bir nokta olarak görülmektedir.

1.6. Manevi Kültür Değeri Olarak Aile, Akrabalık Bağları, Misafirperverlik ve Hediyeleşmek

Bir milleti ya da toplumu diğer milletten ayıran unsurlardan biri de sahip olduğu değerlerdir. Bu değerleri bir arada tutan harç ise kültürel ortaklıklardır (Alas ve Rees 2006: 184; Dönmez vd. 2007: 54). Kültüre ait ne varsa dilde de onu karşılayan bir ifade ya da bir kelime mutlaka vardır. Türklerde aile yapısının ve akrabalık bağlarının köklü ve sağlam olduğunu gösteren işaretlerden biri de akrabalık bağlarını karşılayan kelimelerin varlığıdır. Akrabalık bağlarını güçlendiren en önemli değerlerden biri de misafirperverliktir. Misafirperverlik asırlar öncesine dayanan, günümüzde de geçerliliğini sürdüren dinî ve ahlakî temelleri son derece sağlam olan bir değerdir. Türkler her zaman bu vasıflarıyla övünür ve genel olarak Türk milletinin misafirperver olduğu noktası vurgulanır. Hiçbir karşılık beklemeden misafiri en güzel şekilde ağırlamak, imkân varsa hediyeler de vererek onu yolcu etmek o dönemde yapılması gereken sıradan; ama önemli bir iştir. Nitekim misafire hürmet ve hizmet atasözlerinde de yüceltilmiş, adeta bir ibadet telakki edilmiştir. Burada verilen kelimelerde de bu özellikler çok açık biçimde görülebilir.

Atasözleri, asırlar öncesine dayanan, bilgi, birikim ve tecrübeleri aktaran, en kısa ve etkili yoldan nasihat veren özlü sözler olarak adlandırılabilir. Kaşgarlı Mahmud da eserinde Türk milletinin zekâ ve irfanını dile getiren atasözlerinin bir bölümünü eserinde kullanarak oldukça kıymetli bilgiler edinme imkânı vermiştir. Bu çalışmada DLT'de sayısı oldukça fazla olan atasözlerinden kültür aktarımının çeşitli yönlerini destekleyenlerin bir kısmını seçerek ayrı bir başlık ve bölümler halinde verilmesi uygun bulundu.

Baldız: Bir adamın karısının küçük kız kardeşi. Erkeğin kız kardeşine baldız denmez *singil* denir (DLT, C.I-III, 2006:).

Eke: Yaşça büyük kız kardeş. Oğuzlar buna eze derler (DLT, C.I-III 2006:86-7).

Yurç: Bir kadının kendinden küçük erkek kardeşi. Bir erkeğin kardeşi ile bir kadının erkek kardeşi birbirinden ayrılır. Erkeğin erkek kardeşine eğer kendisinden gençse **ini**, eğer yaşlıysa **eçi** denir. Erkeğin kendinden küçük kız kardeşine **singil**, kendinden büyük kız kardeşine **eke** denir. Kadının kız kardeşi ise küçükse **baldız**, büyükse **eke** olarak adlandırılır (DLT, C.III, 2006:).

Boşug: Hanın bir elçiye lütfettiği geri dönme izni; aynı zamanda ona verilen armağanlar da bu şekilde adlandırılır.(...) Benzer bir biçimde uzaktan bir akraba geldiğinde, geriye dönebilmek için önce misafir olduğu akrabaları ve dostlarına bir davet düzenler, onlara çeşitli armağanlar vererek geri dönebilmek için izin alır. Birlikte yenen bu ziyafete *boşuq aşı*: izin yemeği denir (DLT, C.I, 2006:372).

Kestem: Önceden kararlaştırılmamış, aniden gelen misafirler için verilen ziyafet (DLT, C.I, 2006:485).

Ugradı: Uğradı. Aşağıdaki dizelerde misafire verilen değer ve misafir ağırlamanın gerekliliği ifade ediliyor (DLT, C.I, 2006:313).

Qolsa qalı ugraban bergil taqı azuqluq

Qargış qılur ümeler yungıç körüp qonuqluq

Konuk sana uğrarsa ve azık isterse ona bunu ver

Turkish Studies

(Eğer) kötü ağırlanırsa konuk sana lanet eder

Anuk: *Anuq utru tutsa yoqqa sanmas:* Hazır olan öne konsa yok sayılmaz- hazırda olan yemek konuğun önüne konursa yemek verilmemiş sayılmaz. Bu atasözü bir insana ev sahibi olarak verebileceği her şeyi vermesini öğütlemek için kullanılır. *Üme kelse qut kelir:* Konuk geldiğinde kut da gelir, bu sebeple konuk yük olarak görülmemelidir. Misafire verilen önem aynı kelimenin kullanıldığı dizelerde de vardır (DLT, C.I, 2006:18,68,93).

DLT, baştan sona incelendiğinde misafire saygı ve hizmetin ne kadar önemli olduğunu vurgulayan sözler dikkatleri çekecektir. Herhangi bir cümlede misafirperverlik övülebilir ve bu, sıradan bir ifade olarak düşünülebilir; ancak atasözlerine kadar bu durum işlenmişse bu normal bir şey olarak değerlendirilemez. Zira misafirperverlik artık çok daha farklı bir yer edinmiş demektir. Bir iman esası gibi, bir ibadet yapar gibi ona kutsallık ve ulviyet verilmiş demektir. Bu sebeple Türklerde misafir ağırlamanın ne derece köklü ve sağlam bir geleneğe dayalı olduğu daha iyi anlaşılmaktadır. Misafirliğin sosyal yaşamda son derece önemli bir değer olduğu birçok örnekte de görmek mümkündür. Eserde bu konuyla ilgili oldukça fazla örnek olduğundan bunların tamamına yer verilmemiştir.

2. Sonuç

Değer, toplumdan topluma değişen sosyokültürel bir yapıdır. Bu yapıyı bazen bir savaş bazen ticari ilişkiler bazen de teknolojik gelişmeler etkileyebilmektedir. Bu etkilenme bazen çok derinden bazen de yüzeysel olarak kültürü buna bağlı olarak da değerleri etkilemektedir. Bir toplumun orijinalliğini sergileyen değerler dış faktörlerden ne kadar az etkilenirse o toplum o kadar orijinal ve kendi özünü koruyabilmiş demektir. Tarihi sürece bakıldığında hemen hemen bütün toplumların çeşitli değişimlere uğradığını görmek mümkündür. Bu değişim olumsuz olabileceği gibi olumlu birtakım yaşantıları da beraberinde getirmiştir. Türklerin sosyokültürel değişimleri çok derin olmamakla birlikte temelde değerlerin özünü koruduğu söylenebilir. Bu değişim Türk kültür ve dil tarihinde önemli bir yeri olan DLT'de açıkça görülmektedir. DLT, Türk kültürünün birçok yönünü yansıtan büyük bir eserdir. Bir sözlük olmanın çok ötesinde dil, tarih, din, bilim, coğrafya, sosyoekonomik ve kültürel alanlarda son derece geniş bilgi edinilebilecek temel bir kaynak niteliği taşımaktadır. Eser incelendikçe Kaşgarlı Mahmud'un nasıl bir birikime sahip olduğunu, yazdığı eserin ölümsüzlüğü tatmış olmasının sebepleri rahatlıkla görülecektir. Bir sözlük olarak hazırlanan bu eserin; Türk boy ve topluluklarının maddi, manevi kültür değerlerini yansıtmadaki başarısını da sunan bir eser olarak da değerlendirilmesi gerekir.

DLT dil öğretimi üzerine yazılan bir eser olmasına rağmen, içerik özellikleri dikkat çekici niteliktedir. Eserde dil öğretimi yapılırken aslında değer öğretiminin de yapıldığına işaret edilmiş, dil öğretimini basit dil bilgisi kurallarının verildiği bir öğretim olarak görülmediği ortaya konulmuştur.

Eserde sosyal yaşamda önemli bir yer tutan temel değerlerden olan düğünler, inançlar, misafirperverlik, aile, akrabalık, hediyeleşmek ve arkadaşlık ilişkilerine dair örnekler sunulmuştur. Sunulan bu örnekler gerçek yaşamdan alınarak esere alınmıştır. Bu değer yargıları verilirken sözel kültür ürünleri, dil öğretimiyle verilerek bunun sayesinde değer eğitiminin de yapıldığı görülmüştür. Bu durum da değer eğitiminde iyi örneklerle bir toplumun sosyo-kültürünü aktarmada sözel kültür ürünlerinin ne kadar önemli olduğuna dair ipuçları sunulmaktadır. Bir topluma ait sözel kültür ürünlerinden olan kelime ve kelime gruplarının örgün eğitim dışında da etkin bir şekilde kullanıldığı görülmüştür.

KAYNAKÇA

- AKSAN Doğan (2008). “Divan’da XI. Yüzyıl Türk Yaşamıyla İlgili Kayıtlar Üzerine”. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 7-12.
- ALAS Ruth ve REES Christopher J. (2006). “Work-Related Attitudes, Values and Radical Change in Post-Socialist Contexts: A Comparative Study” *Journal of Business Ethics*, 68, 181-189.
- ALAS Ruth vd. (2006). “Managerial Values in the Institutional Context”. *Journal of Business Ethics*, 65, 269-278.
- ALTUN Sadegül (2003). “Eğitim Yönetimi ve Değerler”. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1/1, 7-18.
- AMANOĞLU Ebülfez Kulu (2000). “Divânu Lûgati’t-Türk’teki Kişi Adları Üzerine”. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 15, 5-13.
- ARGUNŞAH Mustafa ve GÜNER Galip (2008). “Divânu Lugâti’t-Türk’te Geçen *baðram-bayram* Kelimesinin Etimolojisi Üzerine”. *Doğumunun 1000. Yıl Dönümünde Kaşgarlı Mahmud ve Divanu Lugati’t Türk*, 1-9.
- ARGANDOÑA Antonio (2003). “Fostering Values in Organizations” *Journal of Business Ethics*, "Sustaining Humanity Beyond Humanism" 15th Annual Eben Conference: Vol. 45, 15-28.
- AYDOĞDU Özkan (2009). “Divanu Lûgati’t-Türk’te Geçen Türk Boyları ve Boylara Ait Dil Özellikleri”. *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks*, ZfWT, 1(1), 55-81.
- BANGUOĞLU [Hasan] Tahsin (1958). “Kâşgari’den Notlar I: Uygurlar ve Uygurca Üzerine”. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 87-113.
- BANGUOĞLU [Hasan] Tahsin (1959). “Kaşgari’den Notlar II: Oğuzlar ve Oğuzeli Üzerine”. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 1-26.
- BANGUOĞLU [Hasan] Tahsin (1960). “Kaşgari’den Notlar III: Oğuz Lehçesi Üzerine”. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 23-48.
- BAYAT Fuzuli (2007). “Kaşgarlı Mahmut’un “Divanu Lugati’t Türk” Eserinde Mitolojik Dünya Modeli ile İlgili Bazı Kavramlar”. *Journal of Turkish Linguistics*, 1(1), 3-12.
- BİLGE Kilisli Rifat (1987). “Divanu Lûgati’t-Türk ve Emirî Efendi”. *Türk Dili ve Edebiyat Dergisi*, LVI(430), 182-199.
- BOZKAPLAN Şerif Ali (2007). “Divanu Lugat-it-Türk’te +LA-“. *Turkish Studies*, 2(2) 110-120.
- BURCHİELLİ Rosaria (2006). “The Purpose of Trade Union Values: An Analysis of the ACTU Statement of Values” *Journal of Business Ethics* 68, 133-142.
- BURROUGHS James E. & RİNDFLEİSCH Aric (2002). “Materialism and Well-Being: A Conflicting Values Perspective”. *The Journal of Consumer Research*, 29, 348-370.
- CAFEROĞLU Ahmet (1972). “Kâşgarlı Mahmut’a Göre Akraba Adları”, *Türk Dili ve Edebiyat Dergisi*, XXVII(253), 22-26.
- CLAUSAN J.A. (1968). “Historical and Comparative View of Socialization Theory and Research”, *Socialization and Society*, Ed.: J.A. Clausen, Boston: Little Brown, 12-24.

- COŞKUN Yemliha ve YILDIRIM Adem (2009). “Üniversite Öğrencilerinin Değer Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, C.VI(I), 311-328.
- ÇAĞATAY Saadet (1972). “Divanu Lûgat'te “Bukuk”, *Türk Dili ve Edebiyat Dergisi*, XXVII(253), 53-55.
- DİLÂÇAR Agop (1972). “Kâşgarlı Mahmut'un Kişiliği”, *Türk Dili ve Edebiyat Dergisi*, XXVII(253), 20-26.
- DÖKMEN Üstün (2000). *Varolmak Gelişmek Uzlaşmak*, Ankara: Sistem Yayıncılık.
- DÜZGÜN Dilaver (2007). “Divanu Lûgâti't-Türk'te Sosyal Normları Karşılıyan Kavramlar”, *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 35, 201-215.
- EGRİ Carolyn P. & RALSTON David A. (2004). “Generation Cohorts and Personal Values: A Comparison of China and the United States”. *Organization Science*, 15, 210-220.
- ERASLAN Kemal (1991). “Divânü Lûgâti't- Türk'te Aruz Vezniyle Yazılmış Şiirler”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 113-117.
- ERCİLASUN Ahmet Bican(1995). “Kâşgarlı Mahmud'da “-Sâ/-Sê-” Eki, *Türk Dili ve Edebiyat Dergisi*, (I)521, 449-455.
- DÖNMEZ Burhanettin ve CÖMERT Melike (2007). “İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Değer Sistemleri, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 5, 29-59.
- FRITZSCHE David J. ve OZ Effy (2007). “Personal Values' Influence on the Ethical Dimension of Decision Making”. *Journal of Business Ethics*, 75, 335-343.
- GENCAN Tahir Nejat. “Divanu Lûgat-it- Türk'te Dil Kuralları”, *Türk Dili ve Edebiyat Dergisi*, XXVII(253), 27-52.
- GENCAN Tahir Nejat (1972). “Divanu Lûgat-it- Türk”, *Türk Dili ve Edebiyat Dergisi*, XXVI(250), 304-309.
- GENCAN Tahir Nejat (1972). “Kâşgarlı Mahmut'un Öz Türkçeciliği”, *Türk Dili ve Edebiyat Dergisi*, XXVI(249), 192-195.
- GÖKYAY Orhan Şaik. “Divanu Lûgat-it- Türk ve Alp Er Tunga”, *Türk Dili ve Edebiyat Dergisi*, XXVII(253), 56-59.
- GÖMEÇ Saadettin (2002). “Divanu Lugat-İt-Türk'de Akralılık Bildiren Terimler”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 20-32.
- GÜNGÖR Erol (1995). *Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak*, İstanbul: Ötüken yayınları
- GÜNŞEN Ahmet (2008). “Söz Varlığı Işığında Dîvânü Lûgâti't-Türk'te Çağının Türk İktisadi Hayatına Ait İzler”, *The Journal Of International Social Research*, (1)4, 242-267.
- HİTLİN Stevan ve PİLİAVİN Jane (2004). “Values: Reviving a Dormant Concept”. *Annual Review of Sociology*, 30, 359-393.
- IHEDURU Obioma (2006). “Social Values, Democracy, and the Problem of African American Identity”. *Journal of Black Studies*, 37, 209-230.
- İLAYDIN Hikmet (1972). “Divan”la İlgili Bazı Gözlemler ve Düşünceler”, *Türk Dili ve Edebiyat Dergisi*, XXVII(253), 96-103.

- İLERİ Canan (2007). “Divanu Lûgat-it Türk'te Geçen Meyve-Sebze Adları ve Türklerin Bunlardan Yararlanma Biçimleri”, *Türk Dili ve Edebiyat Dergisi*, XCIV(669), 542-572.
- İNAN Abdulkadir (1971). “Divanu Lugat-it-Türk'te Şamanizme Ait Kelimeler”, *Türk Kültürü*, 100, , 18.03.20107, <http://turkoloji.cu.edu.tr/ESKI%20TURK%20DILI/3.php>.
- İNAN Abdülkadir (1953). “Divanu Lûgat-it-Türk'te Datif Hali”, *Türk Dili ve Edebiyat Dergisi*, III(26), 80-81.
- İNAYET Alimcan (2007). “Divanu Lûgat-İt-Türk'te Geçen “Çin” ve “Maçın” Adı Üzerine”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 2(4), 1171-1184.
- KABATAŞ Orhan. “Divanu Lûgati't- Türk'ten Türkiye Türkçesine”, *Türk Dili ve Edebiyat Dergisi*, II(609), 642-657.
- KAĞITÇIBAŞI Ç. (1988). *İnsan ve İnsanlar*, İstanbul: Evrim Basım.
- KARA Mehmet (2009). “Divanu Lûgat-it- Türk'te Çocuklarla İlgili Kelimeler”, *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 39, 535-546.
- KARAŞLAR M. Selda (2010). “Dīvānu Luġāti't-Türk'teki Oğuzca Eşya Adlarına Bir Bakış”, *International Periodical For The Languages, Literature And History of Turkish or Turkic*, 5(1), 508-524.
- KAŞGARLI Mahmut (2006). Divanu Lugat'it Türk Tercümesi C.I, (Çev.Besim Atalay), Ankara: TDK Yayınları.
- KAŞGARLI Mahmut (2006). Divanu Lugat'it Türk Tercümesi C.II, (Çev.Besim Atalay), Ankara: TDK Yayınları.
- KAŞGARLI Mahmut (2006). Divanu Lugat'it Türk Tercümesi C.III, (Çev.Besim Atalay), Ankara: TDK Yayınları.
- KAŞGARLI Mahmud (2005). Divānū Luġāti't –Türk. Seçkin, E., Yurtsever, S. T. (Çeviri, Uyarlama, Düzenleme). İstanbul: Kabcacı Yayınevi.
- KAYA Muharrem (2002). “Dīvānu Luġāti't-Türk'ün Halkbilimi Açısından Önemi”, *Folklor/Edebiyat*, VIII(XXXI), 39-49.
- KELLY James M. (1972). “Divanu Lûgat-it- Türk'ün Yeni Baskısı Üzerine” (çeviren: Hasan Eren), *Türk Dili ve Edebiyat Dergisi*, XXVII(253), 104-109.
- KENNEDY Jeff vd. (2004). “The Impact of Societal Cultural Values and Individual Social Beliefs on the Perceived Effectiveness of Managerial Influence Strategies: A Meso Approach”. *Journal of International Business Studies*, 35, 284-305.
- KOCAGÖZ Samim (1972). “Divanu Lûgat-it- Türk ve Hocam Kilisli Rifat Bilge”, *Türk Dili ve Edebiyat Dergisi*, XXVI(250), 319-322.
- KONONOV A.N. (1978). “Sovyetler Birliği'nde Kâşgarlı Mahmut'un Divanını Konu Alan Araştırmalar”, *Sosyal Bilimler Dergisi*: 181.
- KORKMAZ Zeynep (1995). “Kasgarlı Mahmud ve Divanu Lugat'it Turk”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, (1) 629, 244-260.
- KORKMAZ Zeynep (1999). “Divanu Lûgat'it- Türk'ün Yazılışının 925. Yıl Dönümü Dolayısıyla: Oğuz Türkçesinin Tarihî Gelişme Süreçleri ve Divanu Lûgat-it Türk”, *Türk Dili ve Edebiyat Dergisi*, I(570), 459-470.

- KORKMAZ Zeynep (1972). “Kâşgarlı Mahmut ve Oğuz Türkçesi”. *Türk Dili ve Edebiyat Dergisi*, XXVII(253), 3-19.
- KÖKSEL Behiye (2009). “Divanu Lugat'it-Türk'te Yer Alan Efsaneler”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi/ The Journal of International Social Research*, 2(9), 262-269.
- MORGAN D. (1979). “Social Orijigins, Parental Values, and the Transmission of Inequality”. *American Journal of Sociology*, 85, 156-166.
- KURGAN Şükrü (1972). “Divanu Lûgat-it- Türk Üzerine”. *Türk Dili ve Edebiyat Dergisi*, XXVII(253), 60-80.
- MUSABAEV G. G. (1972). Kâşgarlı Mahmut'un Yaşamı Üzerine Yeni Veriler, (çeviren: Hasan Eren), *Türk Dili ve Edebiyat Dergisi*, XXVII(253), 110-120.
- NALBANT Mehmet Vefa. “-DUK Eki ve Divânü Lûgâti't Türk'te -DUK Ekli Görülen Geçmiş Zaman Çekimi”, *Türkoloji Dergisi*, 93-203.
- NURMUHAMMEDOV N. (2003). “Kaşgarlı Mahmud'un Divanında Uzun Ünlülerin Gösterilişi”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, II, 129-138.
- OLGUN İbrahim (1972). “Kâşgarlı Mahmut'ta Türklük Bilinci”, *Türk Dili ve Edebiyat Dergisi*, XXVII(253), 81-86.
- ÖZBAY Murat ve MELANLIOĞLU Deniz (2008). “Kelime Öğretiminde Örneklemenin Önemi ve Divanu Lûgat-İt Türk”. *Mustafa Kemal University Journal of Social Sciences Institute*, 5(10), 49-58.
- ÖZENSEL Ertan (2003). “Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değer”. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1, 217-239.
- ÖZKIRIMLI Atillâ (1972). “Kâşgarlı'ya Göre Türklerde Askerlik”. *Türk Dili ve Edebiyat Dergisi*, XXVII, 87-95.
- SAKAOĞLU Saim (1991). “Divanu Lûgâti't- Türk ve Türk Halk Şiiri”. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 97-111.
- SCHWARTZ Mark S. (2005). “Universal Moral Values for Corporate Codes of Ethics”. *Journal of Business Ethics*, 59, 27-44.
- SEV Gülsel (2004). “Divanu Lûgat'it Türk'te İkilemeler”. *Türk Dili ve Edebiyat Dergisi*, LXXXVIII-634, 497-510.
- SEZER Engin (1982). “Divanu Lugat'it- Türk'ün İngilizce Çevirisi” (Kitaplar - Tenkit) *Türk Dili ve Edebiyat Dergisi*, XLV-372, 377-378.
- ŞEN Serkan (2001). “Anlam İyileşmesi ve Kötüleşmesine Divan u Lûgâti't Türk Merkezli Örnekler”, *Türk Dili ve Edebiyat Dergisi*, I(591), 268-275.
- TOKER Mustafa (2010). “Dîvânu Lûgâti't-Türk'teki Tek Heceli Fiillerin Oğuz ve Kıpçak Grubu Türk Lehçelerindeki Durumuna İstatistiksel Bir Bakış”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, : 57-82.
- TOPRAK Funda (2003). “Divânu Luğâti't-Türk'te,, Kıpçakça Kaydıyla Verilen Kelimelerin Tarihi Kıpçak Sözvarlığı İçindeki Yeri”, *Türkoloji Dergisi*, XVI(2), 79-102.
- TÜRKAY Kaya (1980 – 1981). “Kaşgarlı'dan Günümüze Gelen Atasözleri”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 39-42.

-
- YAYLAGÜL Özen (2010). “Divânu Lugâti’t-Türk’te Yer Alan Atasözlerindeki Metaforlar”, *Millî Folklor*, 22(85), 112-121.
- YAYLAGÜL Özen (2006). “Divanu Lûgati’t-Türk’teki Ad Aktarmalı (Metonymic) Yapılar”, *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 77-88.
- YAYLAGÜL Özen (2009). “Göstergebilim Açısından Divanu Lugati’t Türk”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi/ The Journal of International Social Research*, 2(6), 690-698.